

Вербицька Христина Іванівна, к.соц.ком., доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення (Львівський державний університет внутрішніх справ), khrystynav1004@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

***Анотація.** У статті визначено специфіку викладання іноземної мови на нефілологічних спеціальностях у закладах вищої освіти. Охарактеризовано труднощі, які ускладнюють процес оволодіння студентами іноземною мовою. Розкрито теоретико-методичний потенціал інноваційних технологій навчання для розвитку комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей. Досліджено особливості застосування кейс-методу, ігрових технологій, методу проєктів на заняттях з вивчення іноземної мови.*

***Ключові слова:** інноваційні педагогічні технології, іноземна мова, кейс-метод, ігрові технології, метод проєктів.*

Verbytska Chrystyna Ivanivna, Ph.D in Social Communications, Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Professional Speech Culture (Lviv State University of Internal Affairs), khrystynav1004@gmail.com

INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF LEARNING IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

Abstract.

***Introduction.** In the modern educational environment, the professiogram of a teacher in higher education has been significantly transformed. This is due to the implementation of competency-based, student-centered approaches, inclusive learning, scientific and technological progress and integration of Ukraine into the European educational space. The process of learning a foreign language should be professionally oriented: students should master the professional terminology, be able to use foreign language in specific domestic and professional situations, be able to obtain information through foreign sources, be motivated for further study of foreign language. These tendencies, factors and specificity of teaching a foreign language in non-philological specialties, raise the problem of improving methodological support of foreign language training.*

Purpose. *The purpose of our article is to reveal the theoretical and methodological potential of innovative teaching technologies for the development of communicative competence of students of non-philological specialties.*

Methods. *The following research methods are used in the work: analysis and synthesis of scientific and methodological literature.*

Results. *The article identifies that innovative teaching technologies are newly created or improved pedagogical systems that provide a high level of educational process. The main function of innovative learning is to teach a person to learn in any situation. The most effective are the following innovative learning technologies: case method, game technologies and project method.*

Originality. *Advantages of innovative learning technologies in the process of learning a foreign language are: reorientation to the practical use of foreign language; the opportunity to make vocational training in a foreign language; development of students' creative, communicative, cognitive abilities; increasing the role of the student in the educational process; an opportunity to make the learning process interesting and informative; ability to vary methods according to students' level of knowledge.*

Conclusion. *Theoretical analysis of the main principles of innovative learning technologies (case method, game technologies and project method) and the experience of methodologists in their practical implementation leads to the conclusion that these technologies have more advantages than traditional methods.*

Keywords: *innovative pedagogical technologies, foreign language, case-method, game technologies, project method.*

У сучасному освітньому середовищі професіограма викладача у закладах вищої освіти (ЗВО) значно трансформувалась. Це пов'язано із реалізацією компетентнісного, студентоцентрованого підходів, інклюзивного навчання, науково-технічним прогресом та інтеграцією України у європейський освітній простір. У зв'язку з останніми змінами у системі вищої освіти, а саме запровадженням зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) для вступу на другий рівень вищої освіти – магістерський, викладач англійської мови на нефілологічних факультетах має удосконалювати освітній процес, знаходити більш ефективні методи і форми навчання. Важливим аспектом є й те, що процес навчання іноземної мови має бути професійно-орієнтованим: студенти повинні оволодіти професійною термінологією, бути здатними застосовувати іноземну мову в конкретних побутових і професійних ситуаціях, уміти здобувати інформацію через іноземні джерела, бути мотивованими для подальшого вивчення іноземної мови.

До специфіки навчання іноземної мови у ЗВО також належить: різний рівень знань іноземної мови на початковому етапі навчання; невисокий рівень мотивації; обмежений термін навчання іноземної мови; тривала перерва між закінченням навчання і можливим застосуванням знань,

досягнення мінімального рівня розвитку іношомовної комунікативної компетентності як кінцевого результату навчання мови [1].

Окрім цього, викладач зіштовхується з певними чинниками, які ускладнюють роботу зі студентами в немовних ЗВО: невелика кількість годин, які відводяться на вивчення іноземної мови; короткий термін вивчення курсу; навчальні групи мають, зазвичай, велику наповнюваність (20–30 студентів); іноземна мова вважається «другорядним» предметом» [2, с. 14]. Таким чином, зазначені тенденції, чинники та специфіка викладання іноземної мови на нефілологічних спеціальностях, породжують проблему вдосконалення методичного супроводу навчальних занять з іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень дозволяє констатувати, що проблему викладання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти порушували у науковій літературі такі дослідники: Т. І. Кошелева, Г. С. Попова, М. Раймер, А. Соломаха, Г. А. Суміна, О. Талберг, О. Б. Тарнопольський, Н. Ю. Ушакова, Р. М. Фелдер та ін.

Метою нашої статті є розкриття теоретико-методичного потенціалу інноваційних технологій навчання для розвитку комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей.

Сучасні студенти значно відрізняються від своїх попередників. Це пов'язано, насамперед, з комп'ютеризацією, інформаційною насиченістю у просторі Інтернет, переорієнтацією суспільних цінностей. Окрім зазначених вище труднощів, актуальним є й те, що сучасних студентів важко мотивувати до вивчення іноземної мови, традиційні методи навчання є малоєфективними, оскільки не інтенсифікують навчальний процес та не зацікавлюють студентів. Тому у процесі викладання іноземної мови значну роль відіграють інноваційні технології навчання, оскільки саме вони допомагають нинішнім студентам краще оволодіти комунікативною компетентністю та практичними навичками її застосування.

У педагогічному дискурсі існує чимало визначень поняття «інноваційні технології навчання», однак найбільш точним вважаємо визначення авторів Н. І. Криворучко та К. І. Криворучко. Вони зазначають, що інноваційні педагогічні технології – це системні процеси цілеспрямованої дії на «студента», що направлені на задоволення всієї сукупності його потреб; це новостворені або вдосконалені педагогічні системи, що забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу [3].

Науковець Р. О. Гришкова зазначає, що основна функція інноваційного навчання – це не стільки підготовка до життя, скільки безпосереднє включення в сам життєвий процес, що можна здійснити лише за умов оволодіння прийомами саморозвитку та самоосвіти. Тобто, автор наголошує на необхідності реалізації можливості навчити людину вчитись у будь-якій ситуації. Інноваційне навчання іноземної мови передбачає відмову від переказу навчальних текстів та інших репродуктивних методів навчання та

перехід до рівноправного діалогічного спілкування, моделювання реальних життєвих ситуацій, впровадження інтерактивних видів роботи: методу проєктів, мозкової атаки, кейс-методу, рольових ігор тощо [4, с. 169–170]. Таким чином, інноваційні технології навчання повинні бути спрямовані на оволодіння практичними вміннями і навичками, а також на розвиток творчих, організаційних здібностей студентів. Розглянемо такі інноваційні технології навчання: кейс-метод, ігрову і проєкту технологію.

Технологія ситуаційного навчання (кейс-метод). Під «кейсом» розуміється письмовий опис моделей реальної конкретної ситуації та дидактичний пакет завдань, необхідний студентам у процесі розв'язання змодельованої професійної проблеми. Учасники тренінгу повинні визначити можливі рішення, вибрати та реалізувати кращі з них [5, с. 19].

Кейс метод спрямований на оволодіння практичними професійними навичками у процесі навчання. Якщо завдання необхідно виконувати англійською мовою, то студенти можуть навчитись оперувати необхідною термінологією, співрацювати в іншомовному середовищі, реалізовувати креативні рішення професійних проблем.

Основними видами кейсів, які доцільно використовувати у процесі вивчення іноземних мов, на думку О. І. Шовкопляс, є:

1. Практичні кейси, які в методиці викладання англійської мови можуть бути пов'язані з популярними розмовними темами, такими як: відрядження, вибір місця проведення конференції, бізнесова етика, маркетинг, вільна торгівля тощо. Кейсовим завданням може бути аналіз конкретної і моделювання аналогічних ситуацій. Кожен кейс повинен включати як інформативний аспект у вигляді проблемного тексту/статті як предмету обговорення, так і активну лексику обговорення, необхідні граматичні структури, моделі можливих діалогів.

2. Аналітичні навчальні кейси. Робота над кейсом передбачає аналітичне читання матеріалу, аналіз лексико-граматичних структур, заучування і тренінг нової лексики і, зрештою, постановку проблеми. Крім філологічних завдань, статті з використанням текстів за фахом здатні розширювати професійні знання студентів, виробляють навички читання оригінального та адаптованого (в залежності від рівня групи) тексту. Після читання і аналізу тексту схема роботи над аналітичним кейсом припускає такі ж поетапні кроки, як і над іншими кейсами: це робота в групах, підготовка індивідуальних проєктів та широка дискусія в групах.

3. Компаративно-дослідні кейси, під час вивчення іноземної мови можуть використовуватись на заняттях з метою вивчення країнознавчих аспектів і проблем культурних відмінностей країн, мова яких вивчається, та України. Для аналізу можуть бути представлені матеріали, пов'язані зі стилями ведення бізнесу в різних країнах, особливостях проведення міжнародних рекламних компаній, порівняльним аналізом систем освіти, перспективами кар'єрного

росту в зарубіжних країнах. У процесі роботи над кейсом студенти можуть використовувати Інтернет-ресурси, спеціалізовані сайти, навчальну та спеціалізовану літературу іноземною мовою [6, с. 207–212]. Отже, залежно від мети та теми заняття викладач може обирати відповідний тип кейсу. Цей метод має безліч переваг. З цього приводу Ю. В. Коваленко у своєму дослідженні визначає такі позитивні моменти застосування кейсів у процесі навчання іноземних мов, а саме:

- він створює атмосферу, в якій студент відчуває себе вільно і комфортно, стимулює його інтереси, розвиває бажання розширити межі практичного вживання іноземної мови;

- дозволяє захочувати студента, зачіпаючи його емоції, почуття тощо;

- стимулює мовні, когнітивні й творчі здібності студента;

- активізує студента, роблячи його головною діючою персоною в навчальному процесі, активно взаємодіючою з іншими учасниками;

- створює ситуації, в яких викладач не є центральною фігурою, тобто, студент повинен усвідомити, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю та інтересами, а не з прийомами і засобами навчання, які використовуються викладачем;

- вчить студента працювати над мовою самостійно на рівні його фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей, а також одночасно забезпечує диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу;

- передбачає різні роботи в аудиторії: індивідуальну, групову, колективну, стимулюючи активність студентів, їх самостійність [7, с. 152–153].

Ігрова технологія. Навчальні ігри широко застосовують у системі професійної освіти, вони моделюють у навчальному процесі взаємини і умови реального життя або виробництва [5, с. 19]. Н. В. Кіш зазначає, що ігрові технології (ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові ігри, ділові та навчальні ігри) є ефективним засобом навчання професійного іншомовного спілкування майбутніх фахівців різних спеціальностей, сприяють значній інтенсифікації навчального процесу та активізації пізнавальної діяльності, значно підвищують мотивацію до вивчення іноземних мов, забезпечують засвоєння студентами максимальної кількості мовленнєвих моделей ділового спілкування [8, с. 103].

Л. О. Голубничка на прикладі роботи з студентами-юристами визначає основні переваги ігрової діяльності на заняттях: по-перше, ігри підвищують мотивацію студентів до докладання необхідних інтелектуальних зусиль, щоб вивчати не фаховий предмет, а отже, сприяють інтенсифікації їх пізнавальної діяльності, необхідної для цього; по-друге, вони дозволяють подолати монотонний характер заняття: коли доводиться кілька разів повторювати зразок мовлення, умови є максимально наближеними до реального спілкування, з його властивими характеристиками (емоційністю, спонтанністю та цілеспрямованістю мовленнєвого впливу забезпечуючи

контент). Все це заохочує студентів до спілкування, що є основною метою викладання іноземної мови. Ще однією перевагою навчальних ігор є те, що вони здатні забезпечити розвиток різних навичок мовної практики – розмовляти та слухати, читати та писати [9, с. 21].

Проектна технологія – це система навчання, за якої студенти набувають знань і умінь у процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Вона ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником [10].

Аналіз досвіду використання методу проектів під час вивчення іноземної мови дав змогу О. Ю. Коваль визначити, що студенти під час проектної діяльності вдосконалюють такі вміння, як: опрацювання інформації, аналіз, систематизація, встановлення асоціацій із вивченим раніше, пошук різноманітних рішень проблем, відстоювання своєї точки зору, спілкування іноземною мовою, відповідальність за результати своєї праці, робота в команді. Проектна робота не тільки підвищує мотивацію та інтерес до вивчення іноземної мови, а й стимулює вивчення граматики та лексики, допомагає залучити студентів до іншомовної мовленнєвої діяльності [11, с. 91].

За класифікацією Е. Полата існують такі типи проектів:

– дослідницькі: вимагають чітко сформульовану систему проекту, його мету та кінцеві результати, продумані методи експериментально-дослідницьких робіт і методи обробки статистичних даних;

– творчі: не мають чітко опрацьованої структури, вона розвивається в процесі проекту, наприклад, це може бути підготовка настінної презентації, відеофільмів, колажів, творів тощо;

– рольово-ігрові: структура здійснення проекту до самого кінця залишається відкритою; кожен учасник обирає собі роль, за якою діє в певних штучно вигаданих ситуаціях, наприклад, театральний проект;

– практико-орієнтовані: простежується чітко окреслена мета, що зорієнтована на соціальні інтереси учасників. Результатом може бути газета, документ, звукозапис, спектакль, програма законопроекту, відеофільм, комп'ютерна газета, альманах творчих студентських доповідей тощо;

– монопроекти: проводяться за найскладнішими темами, пов'язаними з країнознавчою, соціальною чи вузькоспеціалізованою професійною спрямованістю. Вони потребують чіткої структуризації, схеми та форми проведення. Саме монопроекти доцільніше проводити в позааудиторний час, оскільки під час підготовки проекту перевіряються знання та вміння, що отримали студенти на заняттях, уже на практиці;

– міжпредметні проекти дають можливість не лише порушувати, а й розв'язувати складні проблемні ситуації. Міжпредметні проекти слід прово-

дити під чітким керуванням викладачів-предметників з добре опрацьованими формами проміжного контролю та підсумкової презентації;

- проекти з відкритою координацією: викладач бере участь у проекті як координатор, організовуючи й спрямовуючи у правильне русло діяльність студентів;

- проекти з прихованою координацією: викладач не втручається в роботу над проектом, але вивчаючи проміжні висновки з досліджень, перевіряючи нотатки, записи, він уважно відстежує ступінь здійснення проектної роботи;

- внутрішні чи регіональні: між групами одного навчального закладу чи між закладами;

- міжнародні: студентські обміни чи робота над проектом із застосуванням новітніх інформаційних технологій, навчально-дослідних форумів тощо;

- телекомунікаційні: творча діяльність студентів за допомогою комп'ютерних технологій, результатом якої, здебільшого, виступає презентація [12].

Таким чином, проведений аналіз наукової та методичної літератури з проблеми дослідження дав змогу зробити висновок, що у процесі вивчення студентами нефілологічних спеціальностей іноземної мови виникає низка труднощів і суперечностей, що вимагають перебудови освітнього процесу. Цьому повинні сприяти інноваційні технології навчання, які можуть удосконалити процес навчання іноземними мовами. Теоретичний аналіз основних положень інноваційних технологій навчання (кейс-методу, ігрової і проектної технології) та досвід методистів щодо практичного їх впровадження дозволяє зробити висновки, що ці технології мають низку переваг, аніж традиційні методики. До них відносяться: переорієнтація на практичне використання іноземної мови; збільшення мотивації студентів до оволодіння іншомовною лексикою; можливість зробити навчання іноземної мови професійно-орієнтованим; розвиток творчих, комунікативних, когнітивних здібностей студентів; збільшення ролі студента в освітньому процесі; можливість зробити процес навчання цікавим та пізнавальним; здатність варіювати методи відповідно до рівня знань студентів.

Список використаних джерел

1. Король С. В. Специфіка навчання іноземній мові студентів технічних університетів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1. С. 127–132.

2. Богатирьова К. В. Основні засади комунікативного підходу у вивченні іноземної мови. *Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей*. Київ, 2015. С. 13–15.

3. Криворучко Н. І., Криворучко К. І. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців. URL: <http://intkonf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki-innovatsiyni-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesiynoyi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv/> (дата звернення: 08.10.2019).

4. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.

5. Шевчук С. С. Інноваційні підходи до навчання професії. Донецьк: IPO ПП УМО АПН України. 2009. 117 с.

6. Шовкопляс О. І. Використання кейс-методу в процесі професійно-орієнтованого навчання англійської мови у вузі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, 2013. № 14 (2). С. 207–212.

7. Коваленко Ю. В. Ефективність застосування кейс-методу під час викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 16. С. 151–155.

8. Кіш Н. В. Ігрові технології як ефективний засіб навчання професійного іншомовного спілкування майбутніх фахівців різних спеціальностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 2. С. 101–104.

9. Голубничка Л. О. Навчальні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів на заняттях з англійської мови у немовному ВНЗ. *Pedagogy and Psychology*. 2018. VI. С. 19–22.

10. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України, гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

11. Коваль О. Ю. Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019 р., № 63. Т. 2. С. 89–92.

12. Полат Е. С. Нові виховні та інформаційні технології в системі освіти. Москва: Академія, 2003. 272 с.

References

1. Korol S. V. (2008). Spetsyfika navchannia inozemnoi movi studentiv tekhnichnykh universitetiv. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu (Journal of Zaporizhzhya National University)*, 1, 127–132 (In Ukrainian).

2. Bohatyrova K. V. (2015). Osnovni zasady komunikatyvnoho pidkhodu u vuychenni inozemnoi movy. *Mizhnarodnyi dosvid u vykladanni inozemnykh mov: tezy dopovidei (International experience in teaching foreign languages: abstracts)*, Kyiv, 13–15 (In Ukrainian).

3. Kryvoruchko N. I., Kryvoruchko K. I. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii pid chas profesiinoi pidhotovky maibutnih fakhivtsiv. URL: <http://intkonf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki-innovatsiyni-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesiynoyi-pidgotovki-maibutnih-fahivtsiv/> (Last accessed: 08.10.2019) (In Ukrainian).

4. Hryshkova R. O. (2007). Formuvannia inshomovnoi sotsiokulturnoi kompetentsii studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei: monohrafiia. Mykolaiv: Vyd-vo MDHU im. Petra Mohyly (In Ukrainian).

5. Shevchuk S. S. (2009). Innovatsiini pidkhody do navchannia profesii. Donetsk (In Ukrainian).

6. Shovkopliias O. I. (2013). Vykorystannia keis-metodu v protsesi profesiino-orientovanoho navchannia anhliiskii movi u vuzi. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky (Bulletin of Lugansk National Taras Shevchenko University. Philological Sciences)*, 14 (2), 207–212 (In Ukrainian).

7. Kovalenko Yu. V. (2014). Efektyvnist zastosuvannia keis-metodu pid chas vykladannia inozemnykh mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka (Teacher education: theory and practice)*, 16, 151–155 (In Ukrainian).

8. Kish N. V. (2016). Ihrovi tekhnolohii yak efektyvnyi zasib navchannia profesiinoho inshomovnoho spilkuvannia maibutnikh fakhivtsiv riznykh spetsialnostei. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu (Scientific Bulletin of Uzhgorod National University)*, 2, 101–104 (In Ukrainian).
9. Holubnycha L. O. (2018). Navchalni ihry yak zasib aktyvizatsii piznavalnoi diialnosti studentiv na zaniattiakh z anhliiskoi movy u nemovnomu VNZ. *Pedagogy and Psychology*, VI, 19–22 (In Ukrainian).
10. Entsyklopediia osvity (2008). Kyiv: Yurinkom Inter (In Ukrainian).
11. Koval O. Yu. (2019). Proektna metodyka navchannia inozemnoi movy studentiv VNZ. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh (Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools)*, 63, T. 2, 89–92 (In Ukrainian).
12. Polat E. S. (2003). Novi vykhovni ta informatsiini tekhnolohii v systemi osvity. Moskva: Akademiia (In Ukrainian).

Рецензент: д.пед.н., професор Красовська О. О.